

OBYVATELSTVO PODLE MÍSTA BYDLIŠTĚ V DOBĚ NAROZENÍ PODLE VÝSLEDKŮ SČÍTÁNÍ LIDU

2021

Sčítání lidu domů a bytů

Praha, 19. 12. 2024

Kód publikace: 170225-24

Zpracoval: Odbor statistiky obyvatelstva

Ředitel odboru: Mgr. Robert Šanda

Kontaktní osoba: Mgr. Lenka Jezná, e-mail: lenka.jezna@csu.gov.cz

Zajímají Vás nejnovější údaje o inflaci, HDP, obyvatelstvu, průměrných mzdách a mnohé další? Najdete je na stránkách ČSÚ na internetu: www.csu.gov.cz

KONTAKTY V ÚSTŘEDÍ

Český statistický úřad | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 051 111 | www.csu.gov.cz

Oddělení informačních služeb | tel.: 274 056 789 | e-mail: infoservis@csu.gov.cz

Prodejna publikací ČSÚ | tel.: 274 052 361 | e-mail: prodejna@csu.gov.cz

Evropská data (ESDS), mezinárodní srovnání | tel.: 274 052 732 | e-mail: esds@csu.gov.cz

Ústřední statistická knihovna | tel.: 274 052 361 | e-mail: knihovna@csu.gov.cz

INFORMAČNÍ SLUŽBY V REGIONECH

HL. m. Praha | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 052 673
e-mail: infoservispraha@csu.gov.cz | www.csu.gov.cz/praha

Středočeský kraj | Na padesátém 81, 100 82 Praha 10, tel.: 274 054 175
e-mail: infoservisstc@csu.gov.cz | www.csu.gov.cz/stredocesky

České Budějovice | Žitkova 1a, 370 77 České Budějovice, tel.: 386 718 440
e-mail: infoserviscb@csu.gov.cz | www.csu.gov.cz/jihocesky

Plzeň | Slovanská alej 36, 326 64 Plzeň, tel.: 377 612 108
e-mail: infoservisplzen@csu.gov.cz | www.csu.gov.cz/plzensky

Karlovy Vary | Závodní 360/94, 360 06 Karlovy Vary, tel.: 353 114 529
e-mail: infoserviskv@csu.gov.cz | www.csu.gov.cz/karlovarsky

Ústí nad Labem | Špálova 2684, 400 11 Ústí nad Labem, tel.: 472 706 176
e-mail: infoservisul@csu.gov.cz | www.csu.gov.cz/ustecky

Liberec | nám. Dr. Edvarda Beneše 585/26, 460 01 Liberec, tel.: 704 675 184
e-mail: infoservislbc@csu.gov.cz | www.csu.gov.cz/liberecky

Hradec Králové | Myslivečkova 914, 500 03 Hradec Králové, tel.: 495 762 322
e-mail: infoservishk@csu.gov.cz | www.csu.gov.cz/kralovehradecky

Pardubice | V Ráji 872, 531 53 Pardubice, tel.: 466 743 480
e-mail: infoservispa@csu.gov.cz | www.csu.gov.cz/pardubicky

Jihlava | Ke Skalce 30, 586 01 Jihlava, tel.: 567 109 080
e-mail: infoservisvys@csu.gov.cz | www.csu.gov.cz/vysocina

Brno | Jezuitská 2, 601 59 Brno, tel.: 542 528 200
e-mail: infoservisbrno@csu.gov.cz | www.csu.gov.cz/jihomoravsky

Olomouc | Jeremenkova 1142/42, 772 11 Olomouc, tel.: 585 731 511
e-mail: infoservisolom@csu.gov.cz | www.csu.gov.cz/olomoucky

Zlín | třída Tomáše Bati 1565, 761 76 Zlín, tel.: 577 004 936
e-mail: infoserviszl@csu.gov.cz | www.csu.gov.cz/zlinsky

Ostrava | Repinova 17, 702 03 Ostrava, tel.: 595 131 230
e-mail: infoservisov@csu.gov.cz | www.csu.gov.cz/moravskoslezsky

Obsah

1. Metodické poznámky	4
2. Vývoj počtu a struktury obyvatelstva podle místa bydliště v době narození	5
3. Obyvatelstvo podle místa bydliště v době narození, pohlaví a věku.....	6
4. Obyvatelstvo podle místa bydliště v době narození a podle krajů obvyklého pobytu	8
5. Obyvatelstvo podle místa bydliště v době narození a velikostní skupiny obce obvyklého pobytu	9
6. Obyvatelstvo podle místa bydliště v době narození a podle správních obvodů obcí s rozšířenou působností	10
6.1 Obyvatelstvo s bydlištěm v době narození v obci současného bydliště podle správních obvodů obcí s rozšířenou působností.....	10
6.2 Obyvatelstvo s bydlištěm v době narození v jiné obci ČR než v obci současného bydliště podle správních obvodů obcí s rozšířenou působností	11
6.3 Obyvatelstvo s bydlištěm v době narození v zahraničí podle správních obvodů obcí s rozšířenou působností.....	12
7. Obyvatelstvo s bydlištěm v době narození v zahraničí podle konkrétního státu narození.....	13
7.1 Obyvatelstvo s bydlištěm v době narození na Slovensku	14
7.2 Obyvatelstvo s bydlištěm v době narození na Ukrajině	17
8. Shrnutí	19

1. Metodické poznámky

Poprvé v poválečné historii byl dotaz na bydliště osoby v době narození položen ve sčítání v roce 1991. Jde o jeden ze dvou dotazů na sčítacím formuláři s cílem zjistit informaci o tzv. územní stabilitě obyvatelstva. Místo bydliště v době narození se porovnává s místem současného bydliště osoby, vzájemná relace pak poskytne požadované údaje.

Přesto, že se tato položka často označuje zkráceně „místo narození“ metodicky není touto otázkou myšlena adresa porodnice, ale míní se první bydliště osoby po narození. Také v následujícím textu je výraz „osoby narozené“ používán ve smyslu „osoby s místem bydliště v době narození“.

Hlavním zdrojem údajů o bydlišti v době narození byly sčítací formuláře. V případě, že odpověď nebyla z tohoto zdroje k dispozici, využily se informace o prvním bydlišti z administrativních zdrojů dat (AZD) ministerstva vnitra.

Při srovnávání údajů z jednotlivých sčítání je nezbytné přihlédnout ke změně metodiky v konceptu lokalizace osoby z trvalého bydliště na obvyklé. Zatímco v letech 1991 a 2001 byla otázka na místo narození vztažena k prvnímu trvalému bydlišti sčítané osoby, v letech 2011 a 2021 se jednalo o bydliště obvyklé.

Místo narození - pokud je **v ČR** - se zjišťuje do úrovně obce, což umožňuje určit **osoby narozené v obci** současného bydliště. Zároveň jsou tak k dispozici data za další přesuny obyvatelstva napříč různými administrativními celky. Při srovnání místa narození se současným pobytem osoby jsou tak standardně odvozeny kategorie bydliště narození:

- **v jiné obci okresu**
- **v jiném okrese kraje**
- **v jiném kraji**

Alternativně byl odvozen tento ukazatel i z hlediska správních obvodů obcí s rozšířenou působností (na místo okresů). Osoby narozené **v zahraničí** mají povinnost doplnit konkrétní stát narození.

Ne vždy ale respondent konkrétní obec či stát uvede a místo narození lze určit jen omezeně na úrovni v ČR/ v zahraničí. Pro tyto případy byla v SLDB 2011 odvozena nová kategorie „**v ČR nezjištěno**“, kdy o osobě víme, že byla narozena v ČR, ale bližší lokaci se zjistit nepodařilo. Obdobně pak byla při posledním sčítání odvozena i kategorie „**v zahraničí nezjištěno**“, kdy nebyl v odpovědi k dispozici konkrétní stát narození. Také díky vytvoření nových kategorií došlo k prudkému snížení četnosti v kategorii „**nezjištěno**“.

V následujícím textu je obyvatelstvo primárně rozděleno do tří skupin podle místa narození. První skupina je označena jako **rodáci** tj. osoby, jejichž místo narození je ve stejné obci jako obec obvyklého pobytu k okamžiku sčítání. Druhou skupinou nazvanou „**jinde v ČR**“ jsou osoby žijící v jiné obci ČR než je místo jejich narození (tj. osoby narozené v jiné obci okresu, v jiném okrese kraje, v jiném kraji). Poslední analyzovanou skupinou jsou osoby obvykle bydlící v ČR, ale narozené **v zahraničí**. Na úvod jsou tyto subpopulace popsány z hlediska početního vývoje od sčítání 1991, v následujících kapitolách pak z hlediska demografických proměnných, z hlediska koncentrace na úrovni krajů a velikostních skupin obcí. Na úrovni regionů jsou hodnoceny správní obvody obcí s rozšířenou působností (SO ORP). Samostatná kapitola je pak věnována osobám narozeným v zahraničí podle konkrétního státu narození. Podrobněji jsou zpracovány státy, které osoby narozené v cizině deklarovaly jako místo narození nejčastěji tj. na Slovensku a Ukrajině.

Pokud není uvedeno jinak (jako např. v Tab. 1) jsou ve všech tabulkách, grafech i mapách zobrazeny podíly na celkovém počtu osob se zjištěným místem narození, tj. včetně kategorie v ČR nezjištěno a v zahraničí nezjištěno. Tyto kategorie jsou pak v grafech zobrazujících podíly subpopulací na celku zahrnuté v kategorii „ostatní nezjištěno“.

Státním občanstvím se pro účely této analýzy myslí tzv. hlavní státní občanství, kdy se osoby s dvojitým nebo vícenásobným státním občanstvím zařazovaly do jednoho státního občanství podle pořadí Česká republika, jiný členský stát EU, jiná země v Evropě, jiná země mimo Evropu.

2. Vývoj počtu a struktury obyvatelstva podle místa bydliště v době narození

Struktura obyvatelstva České republiky podle místa bydliště v době narození je v čase stabilní. Ve všech sčítáních od roku 1991 se podíl obyvatel narozených v České republice pohyboval kolem 93 %. Mezi lety 2011 a 2021 se podíl osob narozených v ČR zvýšil pouze o 0,6 procentního bodu.

Nejpočetnější skupinou obyvatelstva byly rodáci. V roce 2021 žilo z celkového počtu 10 524 167 obvykle bydlících v obci svého narození 50,4 %. Mezi posledními dvěma sčítáními stoupl počet rodáků jak v absolutním tak relativním počtu a přiblížil se tak hodnotám z let 1991 a 2001. V celém sledovaném období osciluje podíl rodáku na celkovém počtu obyvatel okolo 50 %. Největší rozdíl byl zaznamenán mezi lety 2001 a 2011 a to 5,4 procentního bodu. Tento pokles byl ale částečně zapříčiněn metodickými změnami a kvalitou dat.

Také ostatní podkategorie v rámci ČR vykazovaly stálý podíl na počtu obyvatel od roku 1991. V jiné obci okresu narození žilo stabilně kolem 15 % obyvatelstva, v jiném okrese kraje narození 8 % a nejčastěji se pak lidé stěhovali napříč kraji, kdy se zastoupení osob žijících v jiném kraji, než je kraj narození, pohyboval těsně nad 17% hranicí.

Největší změnou ve struktuře podle místa narození byl od sčítání 1991 nárůst počtu osob narozených v zahraničí, který činil více než 225 tisíc osob. Mírný pokles absolutních i relativních čísel mezi posledními dvěma sčítáními lze vysvětlit vymíráním starších generací osob, které osidlovaly pohraničí a často pocházely například ze Slovenska. Vliv ale mohlo mít také využití AZD při zpracování údajů, které umožnilo s větší přesností odstranit ze základního souboru osoby, které na našem území již nežijí a jejichž místo narození bylo v řadě případů v cizině. V roce 2021 tvořili narození mimo Česko 6,5 % obyvatelstva.

Tab. 1 Obyvatelstvo podle bydliště v době narození v letech 1991 - 2021

Bydliště v době narození	abs.				v %*			
	1991	2001	2011	2021	1991	2001	2011	2021
Obyvatelstvo celkem	10 302 215	10 230 060	10 436 560	10 524 167	100,0	100,0	100,0	100,0
v tom:								
narození v ČR	9 594 384	9 577 084	9 691 367	9 844 539	93,1	93,6	92,9	93,5
v tom:								
v obci bydliště	5 137 001	5 368 892	4 912 225	5 304 731	49,9	52,5	47,1	50,4
v jiné obci okresu	1 622 613	1 585 587	1 505 000	1 535 916	15,8	15,5	14,4	14,6
v jiném okrese kraje	2 834 770	819 391	833 309	865 893	27,5	8,0	8,0	8,2
v jiném kraji		1 803 214	1 813 027	1 801 354		17,6	17,4	17,1
v ČR nezjištěno	.	.	627 806	336 645	.	.	6,0	3,2
narození v zahraničí	453 908	453 460	695 362	679 072	4,4	4,4	6,7	6,5
v tom:								
Slovensko	313 199	285 372	289 573	245 710	3,0	2,8	2,8	2,3
v zahraničí nezjištěno	.	.	.	449	.	.	.	0,0
ostatní	140 709	168 088	405 789	432 913	1,4	1,6	3,9	4,1
nezjištěno	253 923	199 516	49 831	556	2,5	2,0	0,5	0,0

*podíl na celkovém počtu obyvatel včetně kategorie nezjištěno

Především mezi sčítáním 2001 a 2011 došlo k prudkému poklesu čísel v kategorii nezjištěno. Velký vliv na to měla již v úvodu zmíněná změna metodiky, kdy byla vytvořena nová kategorie „v ČR nezjištěno“. Díky využití AZD v roce 2021 poklesl počet osob s nezjištěným údajem dokonce na pouhých 556 a v relativním vyjádření tak nedosáhl ani 1 %. Zároveň také v poslední dekádě poklesl počet údajů s nepřesnou lokalizací v ČR a podíl osob v kategorii „v ČR nezjištěno“ tvořil 3,2 % všech obyvatel Česka.

3. Obyvatelstvo podle místa bydliště v době narození, pohlaví a věku

Z hlediska pohlaví byly jednotlivé subpopulace rozdílné. V obci svého narození žili častěji muži než ženy. Podíl mužů rodáků na celkovém počtu rodáků činil 51,4 %. Naopak mezi osobami narozenými jinde než v obci bydliště poměrně výrazně převažovaly ženy. Osoby narozené v zahraničí byly z hlediska struktury podle pohlaví velmi podobné rodákům, také měli převahu muži, jejich podíl činil 51,2 % narozených v zahraničí.

Tab. 2 Obyvatelstvo podle bydliště v době narození, podle pohlaví a věku

Pohlaví, věková skupina	ČR celkem		z toho					
			rodáci		jinde v ČR		v zahraničí	
	abs.	v %	abs.	v %	abs.	v %	abs.	v %
Obyvatelstvo celkem	10 523 611	100	5 304 731	100	4 203 163	100	679 072	100
0-14	1 691 617	16,1	1 358 721	25,6	296 925	7,1	29 988	4,4
15-64	6 683 975	63,5	3 117 037	58,8	2 801 769	66,7	529 246	77,9
65+	2 148 019	20,4	828 973	15,6	1 104 469	26,3	119 838	17,6
muži celkem	5 186 234	49,3	2 725 603	51,4	1 921 915	45,7	347 929	51,2
0-14	866 248	8,2	695 845	13,1	152 040	3,6	15 332	2,3
15-64	3 416 625	32,5	1 663 017	31,3	1 322 340	31,5	285 588	42,1
65+	903 361	8,6	366 741	6,9	447 535	10,6	47 009	6,9
ženy celkem	5 337 377	50,7	2 579 128	48,6	2 281 248	54,3	331 143	48,8
0-14	825 369	7,8	662 876	12,5	144 885	3,4	14 656	2,2
15-64	3 267 350	31,0	1 454 020	27,4	1 479 429	35,2	243 658	35,9
65+	1 244 658	11,8	462 232	8,7	656 934	15,6	72 829	10,7
průměrný věk	42,7	x	36,6	x	48,9	x	45,7	x
index stáří*	127	x	61	x	372	x	400	x

* Index stáří vyjadřuje počet obyvatel ve věku 65 let a více na 100 dětí ve věku 0–14 let.

Také věkové struktury popisovaných subpopulací jsou na první pohled rozdílné (grafy 1,2,3). Nejmladší věkovou strukturu měli rodáci. Vyznačuje se širokou základnou tj. vysokým zastoupením dětské složky. Věková skupina 0–14 let tvoří 25,6 % rodáků. Naopak nižší zastoupení než byl celorepublikový průměr, měla u rodáků produktivní i postproduktivní složka. Mladou věkovou strukturu dokládá také nízká hodnota průměrného věku i indexu stáří. Pouze u rodáků tento ukazatel vyjadřující počet osob ve věkové skupině 65 a více let připadající na 100 osob ve věkové skupině 0–14 let, nabyl hodnoty méně než 100.

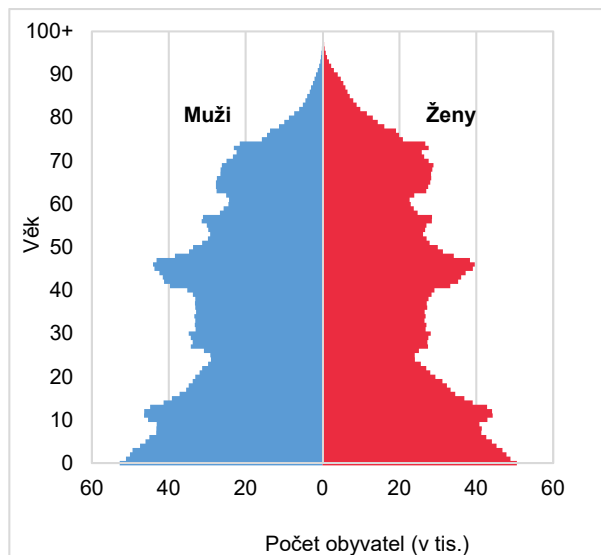
Věková struktura osob narozených mimo obec svého obvyklého pobytu se vyznačuje mnohem nižším zastoupením dětské složky. Naopak podíl osob v seniorském věku výrazně převyšuje republikový průměr. Takto složená věková struktura má za následek vysokou hodnotu průměrného věku dosahující téměř 49 let.

Podíl dětské složky u osob narozených v zahraničí byl ještě nižší než u předchozí skupiny. Činil pouze 4,4 %. Zatímco podíl seniorů mezi osobami narozenými v zahraničí se blíží hodnotě za obyvatelstvo České republiky,

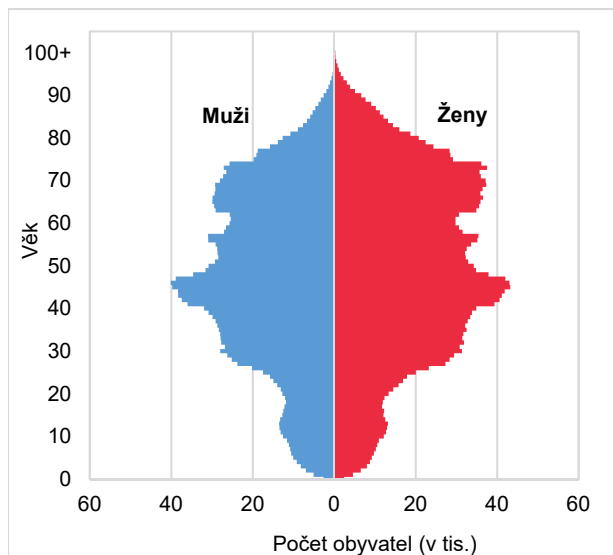
podíl osob v produktivním věku je vysoce nadprůměrný. Téměř dvě třetiny osob narozených v zahraničí tvořily osoby ve věku 15–64 let tj. produktivní složka populace. Výrazná v této věkové skupině byla převaha mužů. Data ze Sčítání 2021 tak odpovídají pracovně motivované imigraci.

Rozdíly ve věkové struktuře jednotlivých skupin obyvatelstva jsou dány především rozdílným zastoupením dětské složky. Jedná se o nejstabilnější část populace, rodiny s malými dětmi se stěhují spíše výjimečně. Stejně tak resp. ještě méně časté je přistěhování dětí z ciziny.

Graf 1 Věková struktura rodáků

Graf 2 Věková struktura narozených „jinde v ČR“

Graf 3 Věková struktura narozených v zahraničí

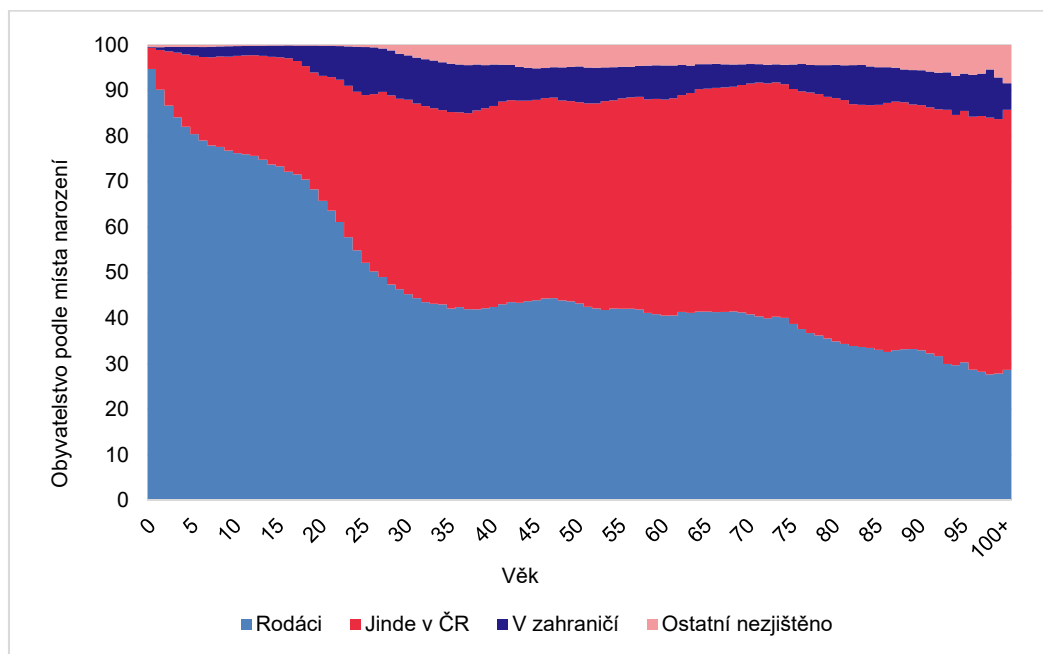

Zastoupení jednotlivých skupin podle bydliště v době narození v populaci se mění s věkem (graf 4). V nejnižších věcích dosáhl maxima podíl rodáků. 94,5 % osob do 1 roku žilo v roce 2021 v obci narození. S narůstajícím věkem pak postupně podíl rodáků klesá. Nejintenzivnější pokles byl zaznamenán mezi věky 20 až 30 let, a to o 20 procentních bodů z 65,8 % na 45,3 %. Zhruba stejnou měrou jakou klesá podíl rodáků v populaci, roste podíl osob, které se v průběhu svého života přestěhovaly do jiné obce. Od věku 70 let pak tvoří osoby narozené „jinde v ČR“ většinu populace. Maximálních hodnot tento podíl dosáhl v nejstarších věkových skupinách. Kromě samozřejmého faktu, že starší osoby měly více času na to, se během života

přestěhovat, mohou mít na změnu bydliště vliv také dobové poměry a souvislosti, kdy např. v průběhu 50. let minulého století bylo běžné, že absolventi dostávali po škole tzv. umístěnky, které jim určovaly místo výkonu povolání.

Po 24. roku věku začíná hrát významnější roli také podíl osob narozených v zahraničí. Až do 40. roku věku dosahoval podíl těchto osob nad 9 % obyvatel v daném věku. Maximum pak sledujeme ve věku 35 let, kdy se každý desátý obyvatel Česka narodil v cizině. Stále patrný je také vliv historických událostí jako je dosídlování pohraničí obyvatelstvem narozeným mimo území ČR, který se na grafu níže projevil jako zvýšený podíl osob narozených v cizině v generaci 80letých a starších.

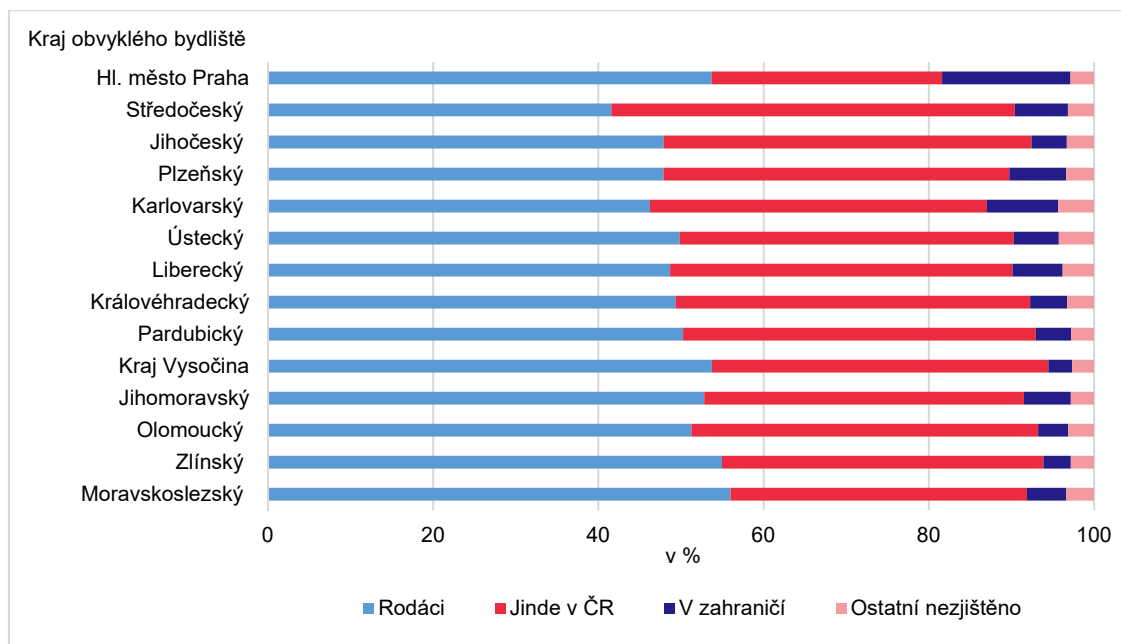
Graf 4 Obyvatelstvo podle místa bydliště v době narození a podle věku (v %)

4. Obyvatelstvo podle místa bydliště v době narození a podle krajů obvyklého pobytu

Při srovnání krajů z hlediska místa narození obyvatelstva je lze až na výjimku rozdělit na moravské a české. Ve všech moravských krajích dosáhl podíl rodáků na celkovém počtu obyvatel se zjištěným místem narození nadpoloviční většiny. Těsně nad 50 % pak dosáhl tento podíl také v Pardubickém kraji a výjimečné postavení mezi českými kraji se svými 53,7 % rodáků má Hl. město Praha. Ve všech ostatních českých krajích netvořili rodáci nadpoloviční většinu. Vůbec nejnižší podíl obyvatelstva tvořili rodáci ve Středočeském kraji a to jen 41,6 %. Naopak jednoznačné první místo měl Středočeský kraj s výrazně nejvyšším podílem (48,8 %) osob narozených v jiné obci ČR než je obec místa bydliště. Z dat na úrovni krajů se potvrzuje, že proces suburbanizace má ve Středočeském kraji nejsilnější vliv na složení populace podle bydliště v době narození. Ve zbylé většině krajů přesáhl podíl osob narozených v jiné obci ČR než je obec místa bydliště 40% hranici. Pod ní zůstaly pouze kraje Moravskoslezský, Zlínský a Jihomoravský. Zatímco v moravských krajích má podprůměrný podíl osob narozených mimo místo obvyklého bydliště na svědomí vyšší podíl rodáků, v případě Hl. města Prahy hrály významnou roli také narození v zahraničí. Unikátní struktura obyvatelstva Prahy podle místa bydliště v době narození je dána také specifickým administrativním členěním, kdy Praha je zároveň obec, okres i kraj.

Graf 5 Obyvatelstvo podle místa bydliště v době narození a podle kraje obvyklého pobytu

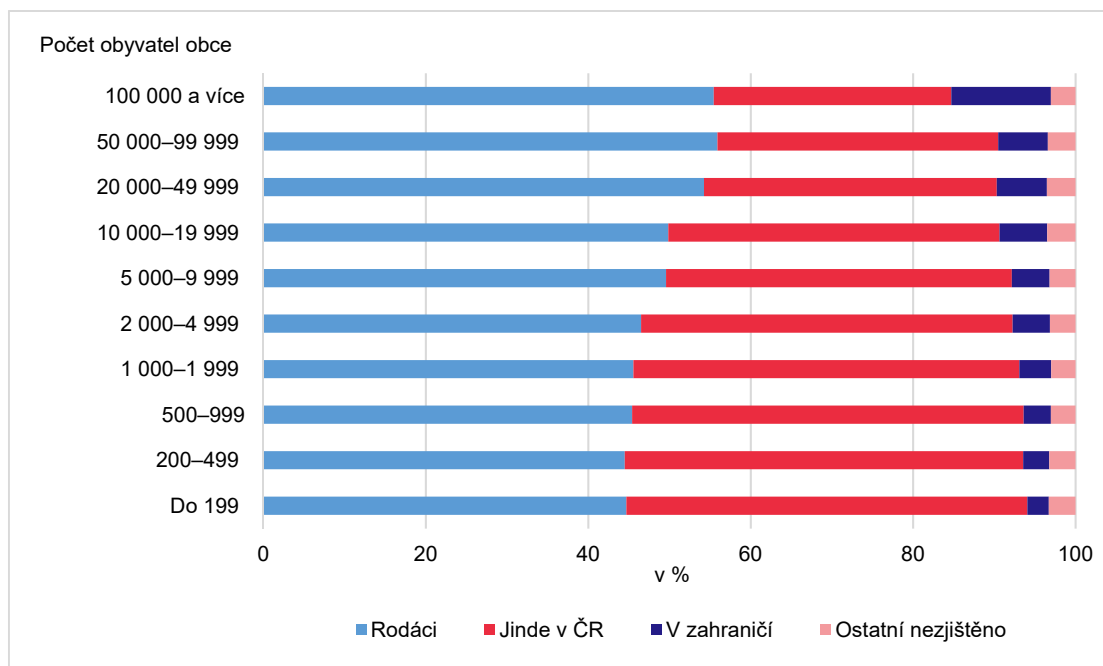
5. Obyvatelstvo podle místa bydliště v době narození a velikostní skupiny obce obvyklého pobytu

Zřejmou charakteristikou skupiny rodáků je jejich vyšší podíl na obyvatelstvu se zvětšujícím se počtem obyvatel obce. Zatímco v nejmenších obcích do 5 tisíc obyvatel tvoří 44–46 % obyvatel, v městech střední velikosti (do 20 tisíc obyvatel) tvořili kolem 49 % (stále tedy ještě méně než polovinu). Přes polovinu se pak jejich podíl přehoupal ve velikostní skupině 20–49 tis, kde byli zastoupení více než 54 %. Celkově nejvyšší podíl rodáků z uvedených skupin měly obce s počtem mezi 50–99 999 obyvateli, a to až 56 % obyvatel se zjištěným místem bydliště v době narození. O několik desetin procent méně pak vykazovaly největší obce nad 100 tisíc obyvatel.

Stejný trend jako u rodáků lze sledovat také u osob narozených v zahraničí. Podobně se podíl těchto osob zvyšuje se zvyšujícím se počtem obyvatel obce. Velmi výrazně se od ostatních velikostních skupin obcí odlišují obce s počtem obyvatel nad 100 tisíc, kde osoby narozené v zahraničí tvořily dokonce více než 12 % obyvatelstva. Znamená to, že obyvatelé největších měst se dvakrát častěji narodili v cizině než ve velikostní skupině 50–99 999, kde jsou osoby narozené v zahraničí druhé nejčetnější. V porovnání s nejmenší velikostní skupinou do 199 obyvatel pak dokonce více než 4,5 krát.

Osoby narozené v jiné obci ČR, než je obec jejich současného bydliště, tvořily největší část obyvatelstva malých obcí do 2 tisíc obyvatel. S narůstající velikostí obce pak podíl této skupiny obyvatel klesá.

Graf 6 Obyvatelstvo podle místa bydliště v době narození a podle velikostní skupiny obce obvyklého pobytu

6. Obyvatelstvo podle místa bydliště v době narození a podle správních obvodů obcí s rozšířenou působností

V následujících kapitolách je obyvatelstvo podle místa bydliště v době narození hodnoceno z regionálního pohledu. Jako nejmenší územní celky byly zvoleny správní obvody obcí s rozšířenou působností (SO ORP).

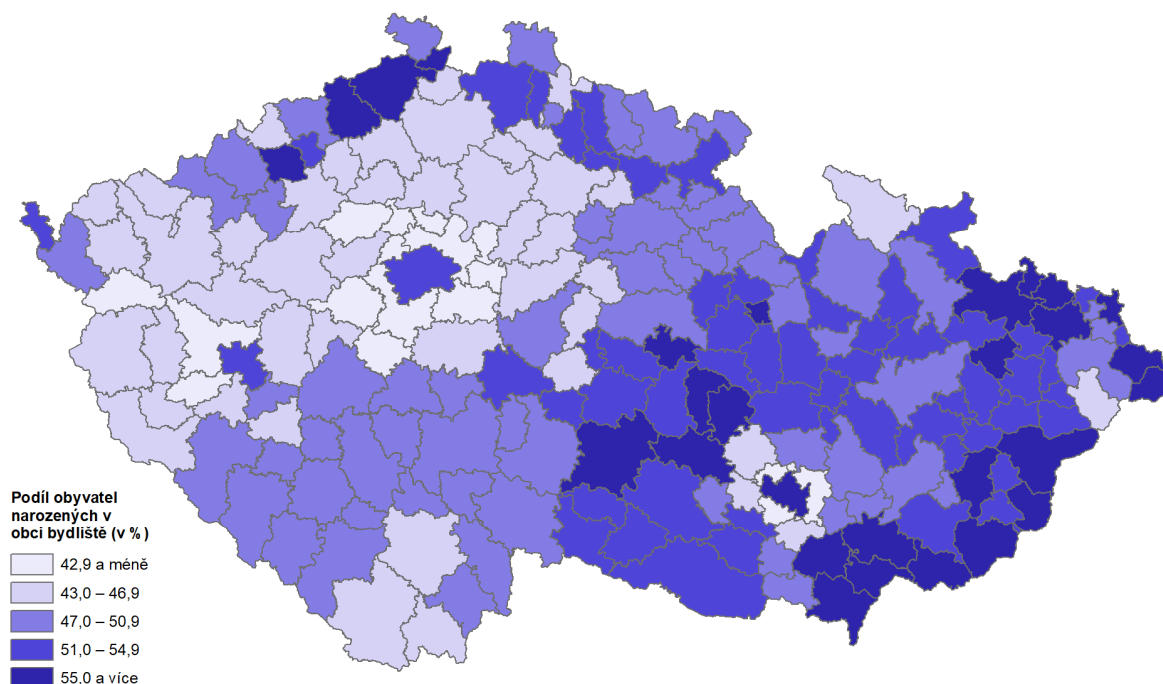
6.1 Obyvatelstvo s bydlištěm v době narození v obci současného bydliště podle správních obvodů obcí s rozšířenou působností

Na úrovni SO ORP se rozmezí podílů rodáků na celkovém počtu obyvatel pohybuje od 32,6 % do 65,0 %.

Stejně jako v předchozích sčítáních také výsledky Sčítání 2021 nadále potvrdily, že obyvatelstvo Moravy a Slezska častěji žije či se vrací do obce svého narození než obyvatelstvo Čech. Jednoznačně to dokládají vyšší podíly rodáků na celkovém počtu obyvatel v moravských SO ORP. Mezi deseti SO ORP s nejvyšším podílem rodáků dosahujících hodnot nad 56 % nepatří ani jeden český SO ORP. Vůbec nejvyššího podílu rodáků dosáhl SO ORP Kravaře (65 %), který se v tomto směru drží na prvním místě dlouhodobě. 60% hranici překročil podíl rodáků ještě v SO ORP Ostrava, Uherský Brod a Valašské Klobouky. Lze zobecnit, že vysokých hodnot nad 55 % dosáhly SO ORP na jihovýchodě Moravy ve slovenském pohraničí a SO ORP v Moravskoslezském kraji v okolí Ostravy (čímž se také SO ORP Ostrava liší od SO ORP ostatních velkých měst viz níže). Vysokých podílů rodáků dosáhlo také několik SO ORP na rozhraní Jihomoravského kraje a Kraje Vysočina. Výjimkami mezi českými SO ORP se svými podíly nad 55,5 % rodáků jsou pohraniční SO ORP Most, Varnsdorf a Děčín.

Výrazný kontrast v zastoupení rodáků můžeme vidět v geograficky blízkých SO ORP velkých měst a jejich zázemích. Zatímco v SO ORP největších měst (Praha, Brno, Plzeň) sledujeme vyšší podíly rodáků, jejich zázemí naopak vykazuje podíly nejnižší. V okolí Prahy např. SO ORP Černošice (32,6 %), SO ORP Říčany (33,8 %) nebo SO ORP Lysá nad Labem (35,6 %). Tato čísla dokumentují proces suburbanizace, kdy se do zázemí velkých měst často stěhují lidé za dostupnějším bydlením, zdravějším životním prostředím či vyšší kvalitou života. Díky těmto silným migračním proudům se menší obce výrazně populačně zvětšují a v mnohých z nich převládají osoby přistěhované z jiné obce nad rodáky.

Mapa 1 Obyvatelstvo s bydlištěm v době narození v obci současného bydliště podle SO ORP

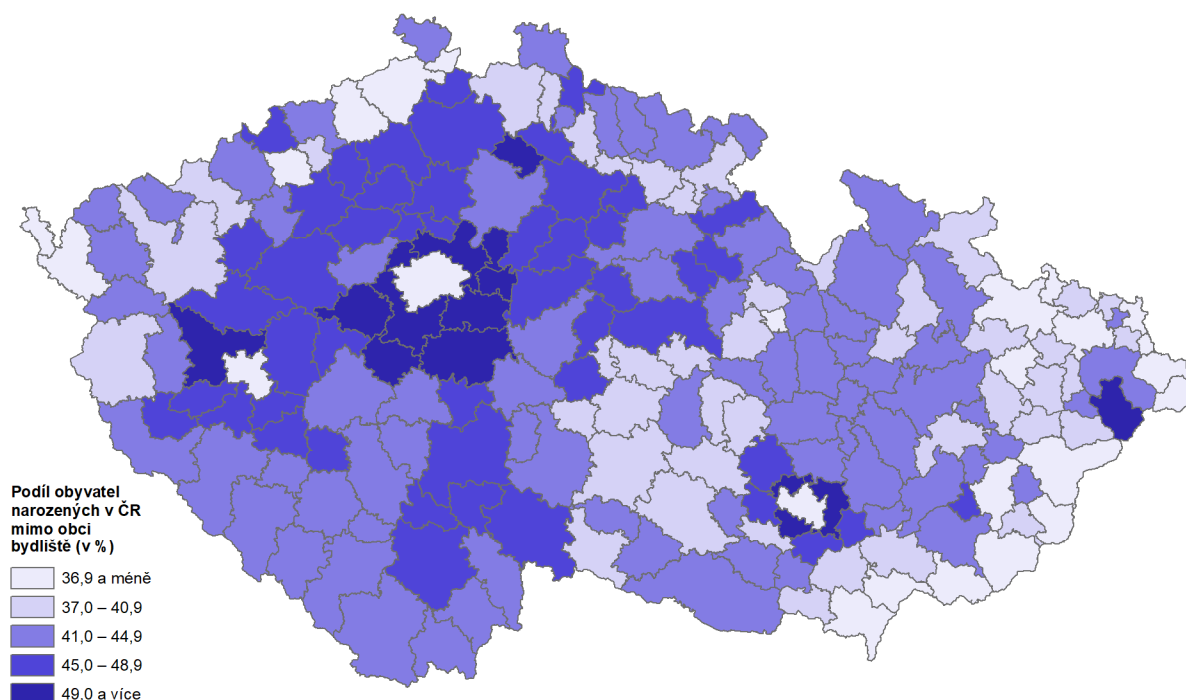

6.2 Obyvatelstvo s bydlištěm v době narození v jiné obci ČR než v obci současného bydliště podle správních obvodů obcí s rozšířenou působností

Celkový počet osob s bydlištěm v době narození v jiné obci ČR než v obci současného bydliště činil 4 203 163. Nejčastěji žily tyto osoby v regionech okolo největších měst. SO ORP s největším podílem osob narozených jinde v ČR, než v obci pobytu měly SO ORP v okolí Prahy – Říčany 56,8 %, Černošice 56,7 % nebo Brandýs nad Labem – Stará Boleslav 53,3 %. V okolí Brna SO ORP Kuřim a Šlapanice a v okolí Plzně Nýřany. Jediným regionem Moravskoslezského kraje, kde osoby narozené „jinde v ČR“ tvořily přes polovinu obyvatel se zjištěným místem narození, byl SO ORP Frýdlant nad Ostravicí.

Úměrně vysokému podílu rodáků a osob narozených v zahraničí měly SO ORP největších měst nejmenší podíl osob narozených „jinde v ČR“. Vůbec nejnižší podíl byl zaznamenán v SO ORP Praha, pouze 27,9 %, SO ORP Ostrava 28 %, SO ORP Plzeň 34,2 %. Mezi další regiony s nejnižším podílem patřil Moravskoslezský kraj, SO ORP na hranicích se Slovenskem, ale také regiony v severních Čechách.

Mapa 2 Obyvatelstvo s bydlištěm v době narození v jiné obci ČR než v obci současného bydliště podle SO ORP

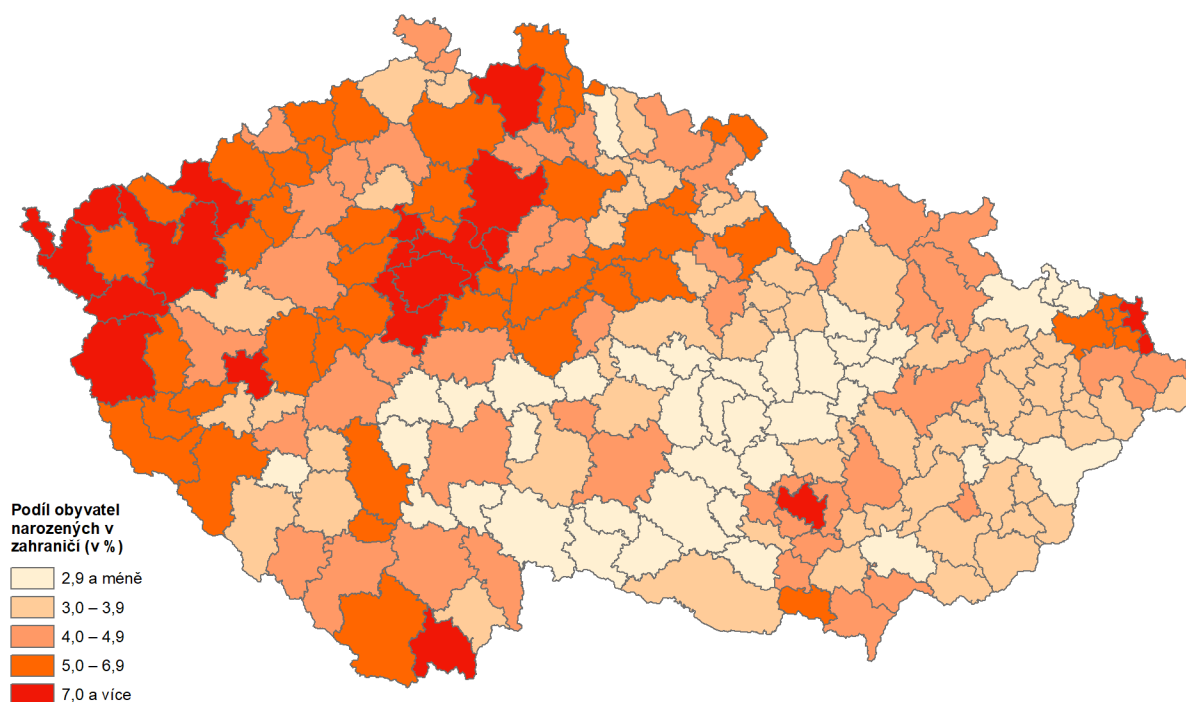
6.3 Obyvatelstvo s bydlištěm v době narození v zahraničí podle správních obvodů obcí s rozšířenou působností

Podíly osob narozených v zahraničí na celkovém počtu osob se v jednotlivých SO ORP pohybují v rozmezí od 1,8 % do 15,5 %. Regiony s vyššími podíly cizinců na celkovém počtu obyvatel daného území byly koncentrovány převážně v Čechách. Nejen na úrovni krajů, ale také na úrovni SO ORP představovala Praha se svým podílem 15,5 % narozených v zahraničí území s nejvyšší koncentrací. Následovaly ji SO ORP v německém pohraničí tj. SO ORP Tachov, Aš nebo Cheb, kde se v zahraničí narodil každý desátý obyvatel.

Struktura narozených v zahraničí v jednotlivých regionech se liší podle konkrétního státu narození osob. Rozmístění osob pocházejících z jiných států může být ovlivněno motivem migrace, vazbami na území či blízkostí hranic a historickými souvislostmi větších migračních vln.

Např. v SO ORP Tachov velmi výrazně překračuje celorepublikovou hodnotu podíl osob narozených v Bulharsku (8,8 % z narozených v zahraničí), Vietnamu (13,7 %) a Německu. Naopak podíly nejpočetnějších skupin obyvatelstva podle státu narození jsou zde podprůměrné.

Mapa 3 Obyvatelstvo s bydlištěm v době narození v zahraničí podle SO ORP

Ve většině moravských regionů nepřekročil podíl narozených v cizině 5 %, výjimku tvořily SO ORP Brno a SO ORP při hranicích s Polskem tj. SO ORP Karviná a Český Těšín. Zatímco na celorepublikové úrovni tvoří osoby narozené v Polsku 3 % osob narozených v zahraničí, v SO ORP Český Těšín představovaly třetinu. Obdobně i v SO ORP Karviná uvedlo Polsko jako místo narození nadprůměrný podíl osob (13,5 %) ještě větší podíl na celkovém podílu osob narozených v cizině však mají narození na Slovensku (viz kapitola 7.1).

7. Obyvatelstvo s bydlištěm v době narození v zahraničí podle konkrétního státu narození

Osoby narozené v zahraničí tvořily podle dat Sčítání 2021 6,5 % obvykle bydlícího obyvatelstva se zjištěným místem narození. Drtivá většina těchto osob pochází z některého z evropských států, zejména ze zemí Evropské unie. Značnou část narozených v zahraničí tvořily také osoby narozené v Asii (12,5 %). Ostatní kontinenty přispívaly pouze malými podíly, přibližně okolo 1 %.

Mezi konkrétními státy narození dominovalo Slovensko, kde se narodilo téměř čtvrt milionu obvykle bydlících obyvatel Česka. Další významnou zemí byla Ukrajina, kde se narodilo 157 tisíc obyvatel ČR. Jako další nejčastější státy narození byly uváděny Rusko, Vietnam a Polsko.

Subpopulace osob narozených v zahraničí netvoří homogenní skupinu. Tak jak jsou různé země původu, tak se různí také důvody přistěhování se. Těmi je pak určena i věková struktura, státní občanství či koncentrace obyvatel do regionů.

Dvěma nejpočetnějším státům z hlediska místa narození a zároveň velmi rozdílným z hlediska demografické struktury i rozmístění se podrobněji věnují následující kapitoly 7.1 a 7.2.

Tab. 3 Obyvatelstvo narozené v zahraničí podle státního občanství a podle státu narození

Stát narození	Celkem	z toho				Podíl osob narozených v daném státu/kontinentu (v %)
		občanství ČR		občanství státu narození		
		abs.	v %	abs.	v %	
Narození v zahraničí celkem	678 623	237 121	34,9	390 227	57,5	100,0
v tom						
Evropa	570 137	220 470	38,7	307 303	53,9	84,0
členské země EU	331 376	182 082	54,9	126 812	38,3	48,8
Slovensko	245 710	151 695	61,7	82 061	33,4	36,2
Polsko	20 456	6 167	30,1	12 561	61,4	3,0
Bulharsko	11 970	1 643	13,7	9 072	75,8	1,8
Rumunsko	11 481	5 032	43,8	5 680	49,5	1,7
Německo	11 079	5 777	52,1	3 842	34,7	1,6
Itálie	5 063	1 206	23,8	2 934	57,9	0,7
jinde v Evropě	238 761	38 388	16,1	180 491	75,6	35,2
Ukrajina	157 618	21 257	13,5	127 800	81,1	23,2
Rusko	40 292	7 228	17,9	29 184	72,4	5,9
Moldavsko	9 559	982	10,3	4 104	42,9	1,4
Velká Británie	8 841	4 107	46,5	4 064	46,0	1,3
Bělorusko	6 965	1 239	17,8	5 314	76,3	1,0
Afrika	7 409	1 669	22,5	4 960	66,9	1,1
Karibik, Jižní a Střední Amerika	6 076	1 501	24,7	3 511	57,8	0,9
Severní Amerika	8 616	3 497	40,6	4 352	50,5	1,3
Spojené státy	7 342	2 826	38,5	3 924	53,4	1,1
Asie	84 953	9 238	10,9	69 712	82,1	12,5
Vietnam	35 131	2 719	7,7	32 124	91,4	5,2
Kazachstán	8 212	1 386	16,9	5 414	65,9	1,2
Mongolsko	5 535	283	5,1	5 154	93,1	0,8
Oceánie	1 432	746	52,1	373	26,0	0,2

Zajímavý pohled na populaci osob narozených v zahraničí nabízí její třídění podle státního občanství. Lze předpokládat, že pokud má osoba narozena v zahraničí státní občanství ČR, je na našem území etablovaná a je patrný její záměr zde žít dlouhodobě. Občanství ČR má mezi obyvateli narozenými v cizině každý třetí, početnější je skupina osob, kteří mají občanství státu narození, ti tvoří 57,5 % osob narozených v cizině. Z nejpočetnějších států narození tvořily osoby s českým státním občanstvím nadpoloviční většinu pouze u osob narozených na Slovensku a v Německu. Češi (ve smyslu státního občanství) narození na Slovensku představovaly více než tři pětiny narozených na Slovensku. Čistě slovenské občanství měla každá třetí osoba narozena na Slovensku. Protipólem jsou v tomto smyslu osoby narozené ve Vietnamu, z nich mělo občanství Vietnamu rekordních 91,4 % osob. Také osoby narozené na Ukrajině zůstaly z velké části u ukrajinského občanství (81,1 %).

7.1 Obyvatelstvo s bydlištěm v době narození na Slovensku

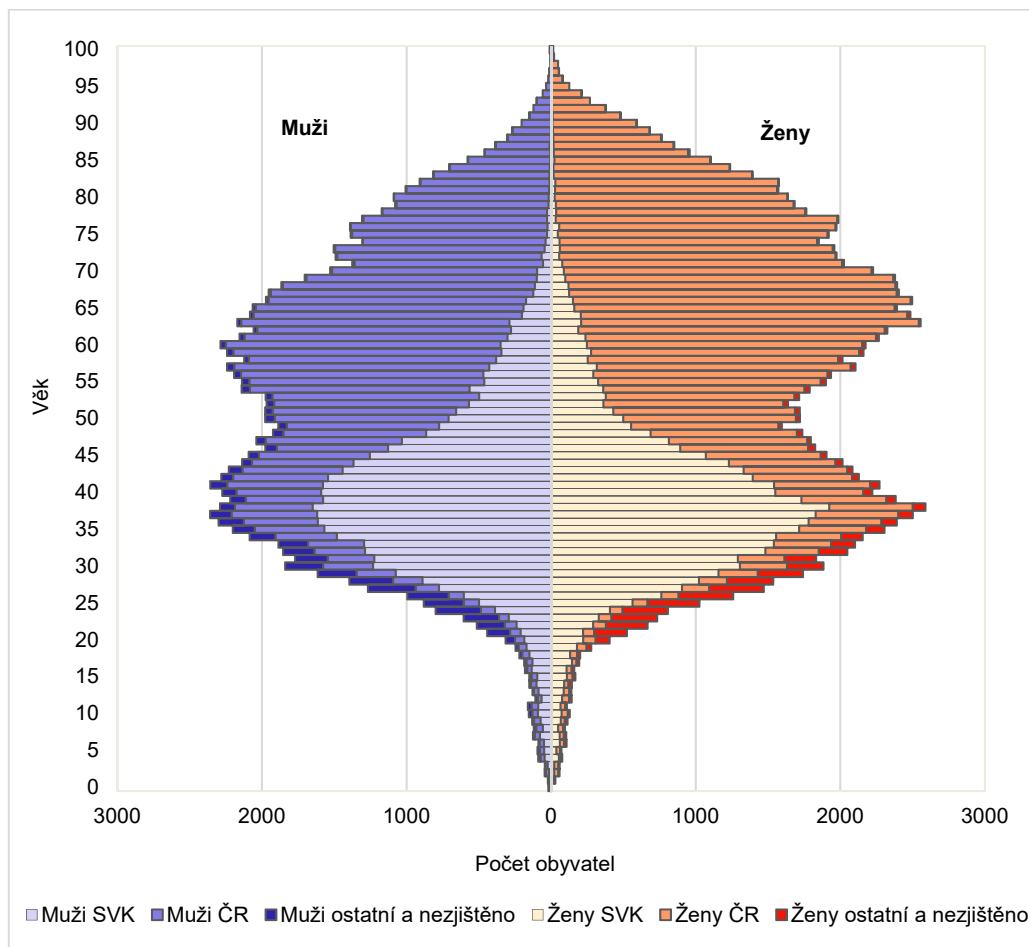
Podle výsledků Sčítání 2021 žilo v České republice k 26.3.2021 245 710 osob narozených na Slovensku. Jednalo se tak o nejpočetnější skupinu osob narozených v jiném státě než ČR. V relativním vyjádření tvořily tyto osoby 2,3 % obvykle bydlícího obyvatelstva. Mezi narozenými v cizině pak představovaly 36,2 %.

V populaci osob narozených na Slovensku převládaly se svými 53 % ženy. Oproti věkové struktuře osob narozených v zahraničí jako celku, byla věková struktura osob narozených na Slovensku výrazně starší.

Seniorská složka populace ve věku 65 a více let tvořila přes 30 % osob (u narozených v zahraničí jako celku pouze 17,6 %). Také ukazatel průměrný věk dosáhl vysoké hodnoty 53,8 let.

Graf 7 Obyvatelstvo narozené na Slovensku podle věku a státního občanství

Již z pouhého porovnání poměru mezi osobami s a bez českého občanství je patrné, že nelze zaměřovat skupinu obyvatelstva narozeného na Slovensku se skupinou slovenských občanů bydlících v ČR. 61,7 % osob narozených na Slovensku má totiž státní občanství České republiky. Podíl osob podle státního občanství je závislý na věku. Největší podíl osob s českým občanstvím vykazovaly především starší generace. Naopak v nižších věcích (konkrétně až do věku 47 let) převažovaly osoby se slovenským občanstvím.

Nejvíce osob s rodištěm na Slovensku žije přirozeně v SO ORP největších měst. V SO ORP Praha čítá tato populace přes 41 tisíc osob, v relativním vyjádření to znamená, že 17 % osob narozených na Slovensku žilo v roce 2021 v SO ORP Praha. Nad 10 tisíc dosahuje početního stavu obyvatelstvo narozené na Slovensku ještě v SO ORP Brno a SO ORP Ostrava.

Největší koncentraci (podíl na celkovém počtu obyvatel daného území) ale představuje oblast Ostravska a Karvinska, kde tyto podíly dosahují hodnoty 3,5–6,0 %. Tato oblast byla v minulosti cílem masivní pracovní imigrace pro zajištění rozvoje těžby uhlí. Významný podíl těchto přistěhovalců pocházel právě ze Slovenska. Přestože značná část těchto původních imigrantů ze 40. let 20. století již nežije, příliv Slováků pokračoval i v následujících desetiletích a vliv těchto migračních vln je stále zřetelný.

Další oblastí s vyšším zastoupením obyvatel narozených na Slovensku můžeme najít v západních Čechách např. SO ORP Aš, Mariánské Lázně či Kraslice.

Mezi SO ORP s nejmenším podílem osob narozených na Slovensku jsou nejčastěji SO ORP Kraje Vysočina. Zde nepřekročil podíl osob narozených na Slovensku hranici 1 % v SO ORP Velké Meziříčí, Hlinsko, Telč nebo Políčka.

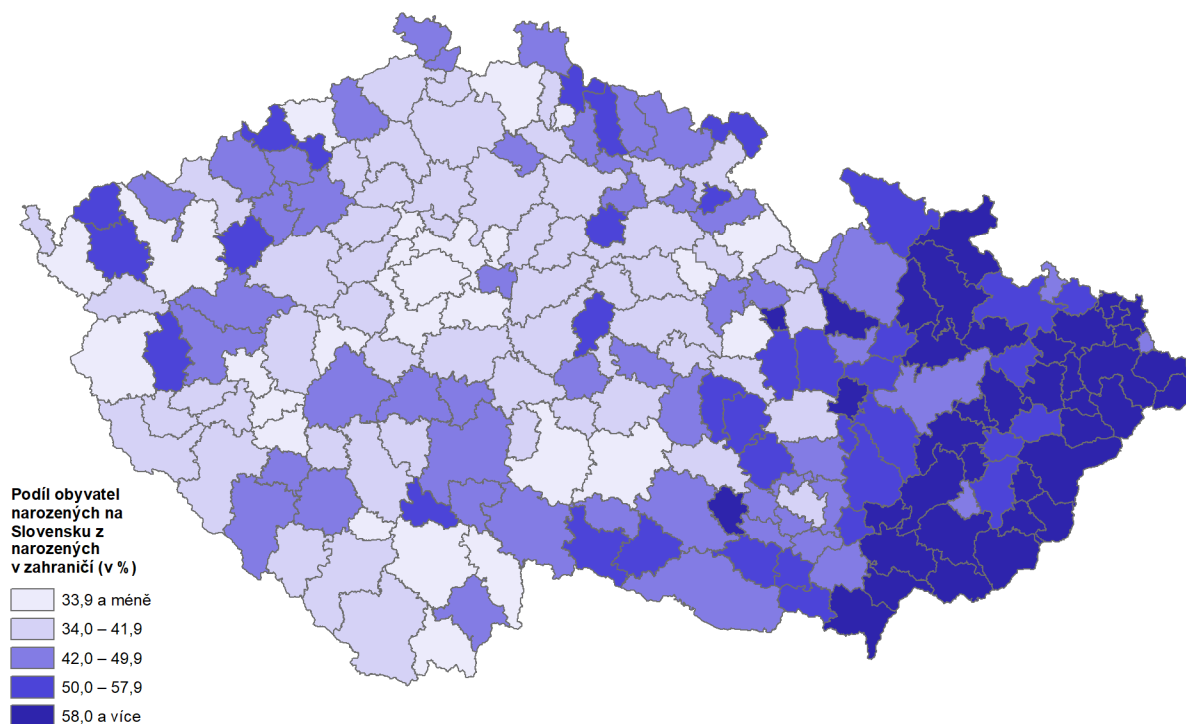
Tab. 4 SO ORP s nejvyšším a nejnižším podílem narozených na Slovensku

Nejvyšší hodnoty		Nejnižší hodnoty	
SO ORP	% z počtu obyvatel	SO ORP	% z počtu obyvatel
Karviná	5,8	Velké Meziříčí	0,7
Orlová	4,8	Hlinsko	0,7
Havířov	4,5	Milevsko	0,8
Mladá Boleslav	4,0	Telč	0,8
Aš	3,9	Kravaře	0,8
Bohumín	3,7	Políčka	0,9
Mariánské Lázně	3,6	Nové Město na Moravě	0,9
Kraslice	3,6	Bystřice nad Pernštejnem	0,9
Český Těšín	3,6	Chotěboř	0,9
Ostrava	3,6	Sedlčany	1,0

Postavení skupiny osob narozených na Slovensku mezi narozenými v zahraničí je výjimečné nejen pro svou početnost, ale také pro vyšší koncentraci na Moravě a ve Slezsku než v Čechách (mapa 4). SO ORP, ve kterých osoby narozené na Slovensku představovaly více než polovinu obyvatel narozených v zahraničí, tvoří výrazný pás při hranicích se Slovenskem (nejvyššího podílu bylo dosaženo v SO ORP Orlová, kde rodáci ze Slovenska představují přes 80 % narozených v cizině). Dále pak také v SO ORP v Moravskoslezském kraji jako jsou Bruntál nebo Krnov. Naopak nejmenší podíl na celkovém počtu osob narozených v zahraničí mají osoby s rodištěm na Slovensku v Praze, kde tvoří jen pětinu narozených v cizině.

Početnost, demografické a socioekonomické charakteristiky i koncentrace obyvatel narozených na Slovensku žijících v Česku je dána dlouhodobým historickým vývojem, mnohaletým soužitím ve společném státě i následnými blízkými vztahy obou nástupnických států.

Mapa 4 Obyvatelstvo narozené na Slovensku podle SO ORP

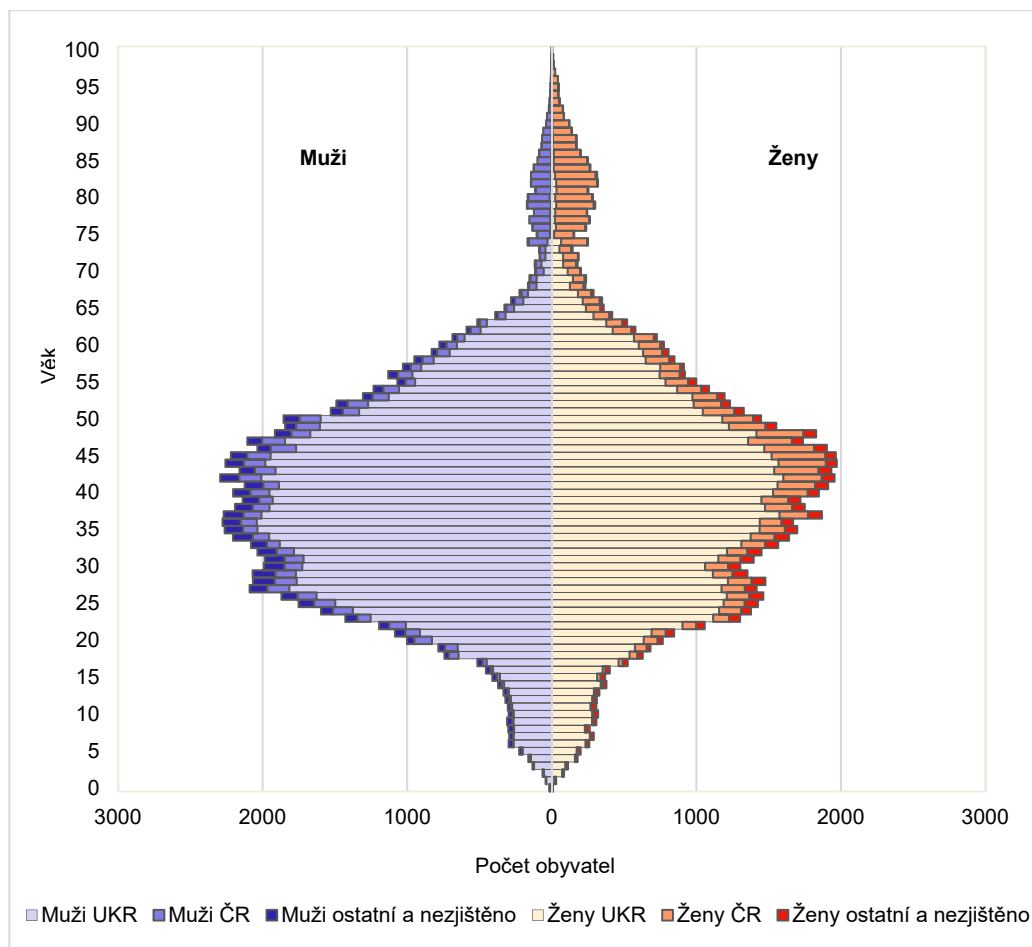
7.2 Obyvatelstvo s bydlištěm v době narození na Ukrajině

Druhým nejčastěji uváděným státem narození po Slovensku byla ve Sčítání 2021 Ukrajina. Počet obvykle bydlících v ČR narozených v této evropské zemi byl k 26. 3. 2021 157 618, což v relativním vyjádření znamenalo 1,5 % populace Česka resp. 23,2 % osob narozených v zahraničí.

V populaci narozené na Ukrajině převažovaly muži. V roce 2021 představovaly 53,4 % obyvatel. Věková struktura osob narozených na Ukrajině byla je o poznání mladší než osob narozených na Slovensku a lišila se i od věkové struktury obyvatelstva Česka jako celku. Naprostou převahu mají osoby v produktivním věku. Početního maxima dosahuje populace ve věcích 35–45 let, kde každá generace čítá přes 4 tisíce osob. Celkově představuje produktivní složka téměř 90 % populace osob narozených na Ukrajině. Průměrný věk dosáhl hodnoty o 2 roky nižší než je průměr za obvykle bydlící obyvatelstvo Česka tj. 40,7 let. Postproduktivní složka představovala 6,5 % a dětská pouze 4,4 % osob narozených na Ukrajině.

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, naprostá většina (81,1 %) obyvatelstva Česka narozená na Ukrajině si ponechala státní občanství Ukrajiny. V dětské a produktivní složce byl podíl přes 80 % téměř konstantní a na věku nezávislý. Okolo 60. roku věku začal podíl osob s ukrajinským občanstvím klesat a u osob 72letých klesl pod 50 %. Od tohoto roku věku naopak začaly dominovat osoby s českým státním občanstvím.

Věková struktura osob narozených na Ukrajině a obvykle žijících v Česku odpovídá pracovním důvodům, které jsou uváděny jako motiv ukrajinské imigrace do České republiky. Zároveň je nutné zmínit, že všechna data v této analýze jsou platná k rozhodnému okamžiku sčítání tj. ještě před migrační vlnou, způsobenou válečnou krizí na Ukrajině. V měsících následujících po rozhodném okamžiku sčítání se demografické charakteristiky obyvatel narozených na Ukrajině proměnily.

Graf 8 Obyvatelstvo narozené na Ukrajině podle věku a státního občanství

Také koncentrace osob narozených na Ukrajině odpovídá výše zmíněným důvodům, protože většina je koncentrována v místech s největšími možnostmi na trhu práce. Nejvíce osob narozených na Ukrajině v absolutním vyjádření bylo sečteno v SO ORP Praha a to přes 53 tisíc, což představuje třetinu osob pocházejících z Ukrajiny. Dalších necelých 5 % z celkového počtu osob narozených na Ukrajině tvořily osoby s obvyklým bydlištěm v SO ORP Brno a SO ORP Plzeň.

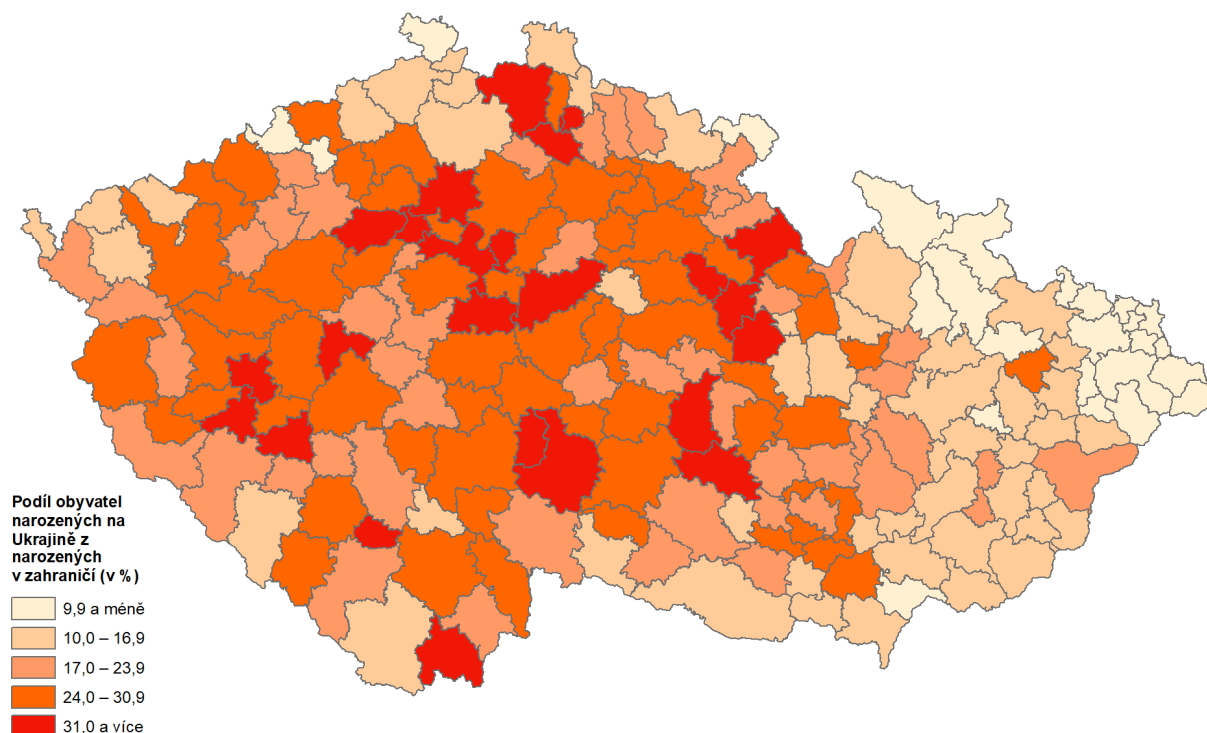
Tab. 5 SO ORP s nejvyšším a nejnižším podílem narozených na Ukrajině

Nejvyšší hodnoty		Nejnižší hodnoty	
SO ORP	% z počtu obyvatel	SO ORP	% z počtu obyvatel
Praha	4,1	Jablunkov	0,0
Lysá nad Labem	4,0	Český Těšín	0,1
Plzeň	3,6	Kravaře	0,1
Tachov	3,5	Hlučín	0,1
Vodňany	3,2	Bohumín	0,1
Brandýs nad Labem-St. B.	3,0	Frýdlant nad Ostravicí	0,1
Kaplice	2,6	Rýmařov	0,1
Kralupy nad Vltavou	2,6	Třinec	0,2
Mladá Boleslav	2,6	Orlová	0,2
Kolín	2,4	Karviná	0,2

V relativním vyjádření uváděly osoby narozené na Ukrajině nejčastěji jako místo svého bydliště SO ORP Praha, SO ORP Lysá nad Labem, Plzeň a Tachov. Spíše výjimečně se bylo možné s osobou narozenou na Ukrajině setkat v některých SO ORP v Moravskoslezského kraje (tab. 5)

Osoby narozené na Ukrajině tvořily více než třetinu osob narozených v zahraničí v pracovně atraktivních regionech, jako jsou SO ORP v okolí Prahy. Nejmenší podíl na osobách narozených v cizině byl zaznamenán v regionech východní a severní Moravy a Slezska.

Mapa 5 Obyvatelstvo narozené na Ukrajině podle SO ORP

8. Shrnutí

Místo narození ze sčítání lidu je chápáno jako první obvyklé bydliště osoby po narození. Součástí sčítacího formuláře je od roku 1991.

Obyvatelstvo České republiky je z pohledu relace mezi místem narození a obvyklým pobytem v čase stabilní. Největší část populace tvoří dlouhodobě rodáci neboli osoby bydlící v obci narození. V roce 2021 představovaly 50,4 % obyvatelstva. Zastoupení rodáků v jednotlivých věkových skupinách se velmi různí, maximálních hodnot dosahoval podíl rodáků v nejnižších věcích a jejich podíl klesal s narůstajícím věkem. Z regionálního pohledu žilo na Moravě a Slezsku více obyvatel v obci svého narození než v Čechách a podíl rodáků v moravských SO ORP byl zpravidla vyšší.

Osoby narozené jinde v ČR než v obci současného pobytu představovaly v roce 2021 téměř 40 % populace. Nejčastěji se lidé stěhovali napříč kraji. Z hlediska věkové struktury byl pro tuto skupinu obyvatel charakteristický nízký podíl dětské složky. Z pohledu územní koncentrace žily osoby narozené jinde v ČR nejčastěji v menších obcích (s velikostí sídla se jejich podíl zmenšoval) a častěji v Čechách než na Moravě či ve Slezsku.

Od 90. let 20. století vzrostl počet osob narozených v zahraničí. V roce 2021 čítala tato subpopulace 679 072 osob. Jednalo se převážně o osoby v produktivním věku, děti do 14 let věku byly zastoupeny minimálně. Rozmístění osob narozených jinde než v ČR není na území Česka rovnoměrné. Jak na úrovni krajů, tak na úrovni SO ORP tvořily osoby narozené v cizině nejvyšší podíl na obyvatelstvu v Praze (15,5 %). Obecně byla vyšší koncentrace těchto osob v Čechách než na Moravě. Osoby narozené v zahraničí nejčastěji uváděly jako stát narození Slovensko a Ukrajinu. Tyto dvě menšiny se ale od sebe liší. Na rozdíl od osob narozených na Slovensku byly narození na Ukrajině v průměru mladší, výrazně častěji si ponechávaly státní občanství státu narození a jejich územní koncentrace byla dána především atraktivitou regionu z hlediska pracovních příležitostí.

Data ze Sčítání 2021 ilustrují situaci na území Česka ještě před vypuknutím války na Ukrajině v únoru 2022. Výsledky potvrdily, že osoby narozené na Ukrajině měly na našem území silnou základnu již dříve. V měsících následujících po rozhodném okamžiku sčítání přišlo do Česka podle odhadů UNHCR dalších několik stovek tisíců osob narozených na Ukrajině.